

Commentarii in Lamentationes (in catenis)

93.725 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

"Καὶ ἐγένετο." Ὁρηνεῖ μὲν κατὰ τὴν ἱστορίαν ὁ προφήτης τὴν τότε τῆς Ἱερουσαλήμ γενομένην αἰχμαλωσίαν, προφητικῶς δὲ καὶ ἀληθέστερον τὴν ἐπὶ Ῥωμαίων αὐτῇ συμβᾶσαν διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παράνομον τόλμαν. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐκ Βαβυλῶνος ἀνεκλήθησαν, μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ Ῥωμαίων ἀνάλωσιν οὐκέτι. Ἀναφέρεται δὲ τὰ γεγραμμένα καὶ ἐπὶ ψυχὴν, ἐκπεσοῦσαν μὲν τῆς ἀρετῆς, κατενεχθεῖσαν δὲ εἰς τὰ τῆς κακίας εἶδη, καὶ διὰ τοῦτο ἐν συγχύσει γενομένην· Βαβυλῶν γὰρ σύγχυσις ἐρμηνεύεται· καὶ ὑπὸ τῶν νοητῶν πολεμίων αἰχμαλωτισθεῖσαν. "Ἐγενήθη ὡς χήρα." Τοῦ νυμφίου στερηθεῖσα λόγου. "Πεπληθυσμένη." Ἡ πρώτη [πρώην] πλήρης ἀγαθῶν λογισμῶν. "Ἄρχουσα ἐν χώραις." Ἡ τῶν κακιῶν ἐπικρατοῦσα ὑπόφορος ταύταις γέγονεν. "Κλαίουσα ἔκλαυσεν." Ἐν τῇ ἐπαγωγῇ τῶν ἐχθρῶν. Ἰστέον δὲ ὡς ψυχὴ ἀμαρτάνουσα ἐν νυκτὶ γίνεται, μακρυνομένη τοῦ Ἥλιου τῆς δικαιοσύνης. "Ἐπὶ τῶν σιαγόνων." Ὡσπερ νοοῦμεν ὀφθαλμοὺς, οὕτω λέγονται καὶ σιαγόνες ψυχῆς, δι' ἃς τὰς τοῦ λόγου τρέφεται [ρεπονενδυμ ηιδετυρ τροφὰς] δυνάμεις, καταλαείνουσα ταύτας καὶ μαρुकωμένη. "Καὶ οὐχ ὑπῆρχεν ὁ παρακαλῶν αὐτήν." Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν, ὅτι ἐπὶ πάντας ἦν ἡ ὀργή, καὶ οὐκ ἔτι ἕτερος τὸν ἕτερον παρεκάλει. Ἔτι [ἔστι] δὲ νοεῖν, ὅτι οἱ πρώην ἀγαπῶντες τὴν ψυχὴν ἅγιοι ἄγγελοι, ὅταν ἐκδῶ ἑαυτὴν τῇ κακίᾳ, ἀπαράκλητον αὐτὴν ἔωσιν. "Πάντες οἱ φιλοῦντες." Παραβαίνοντες τὰ θεῖα νόμιμα οἱ τῆς Ἱερουσαλήμ οἰκήτορες, καὶ ψευδοπροφήται· καὶ οἱ πρώην δὲ προσποιούμενοι τὴν τοιάνδε ψυχὴν ἀγαπᾶν ἀκάθαρτοι δαίμονες, ἐχθρῶν δίκην ἐπιχαίρουσιν τῇ αὐτῆς πτώσει. "Μετωκίσθη Ἰουδαία." Ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς ἀρετῆς εἰς τὸν τῆς κακίας. "Καὶ ἀπὸ πλήθους." Ἀφαιρεθεῖσα γὰρ τῆς δόξης ἧς εἶχεν, εἰς δουλείαν παραδίδοται. 93.728 "Ἐκάθισεν ἐν ἔθνεσι." Προστεθεῖσα γὰρ τοῖς ἐναντίοις, ἐμακρύνθη τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Θεοῦ. "Κατέλαβον αὐτήν." Ἐκτραπείς γὰρ ἄνθρωπος ἐκ τῆς ὁδοῦ τοῦ Θεοῦ, ὑποχείριος τοῖς πάθεσι γίνεται, θλιβόντων, φησὶ, τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων· ἐπεὶ οὖν τὰ πάθη καταδιώκουσι τὴν ψυχὴν, καὶ οἱ ἐνεργοῦντες αὐτὰ δαίμονες, παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος λέγων· Φεύγετε τὴν πορνείαν. "Ὀδοὶ Σιών πενθοῦσι." Τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκέλευσεν ὁ νόμος πάντα τὰ ἀρσενικὰ τῷ Κυρίῳ φαίνεσθαι, τῷ Πάσχα, τῇ ἑορτῇ τῶν Πρωτογεννημάτων, καὶ τῇ Σκηνοπηγίᾳ· ἐν ταύταις οὖν ταῖς τρισὶν ἑορταῖς οἱ πανταχόθεν Ἰουδαῖοι συνέρχονται εἰς Ἱερουσαλήμ. Κατὰ τοίνυν τὴν ἱστορίαν οὐδενὸς ἐρχομένου ἐν τῇ Σιών διὰ τὴν κατασκαφὴν τῆς πόλεως πενθοῦσιν αἱ ὁδοί. Πρὸς δὲ διάνοιαν, τὰ διδάγματα, δι' ὧν εἰσέρχεται ἄνθρωπος εἰς τὴν ἀρετὴν, ἐν κατηφείᾳ εἰσὶν, ἐκκοπέσις τῆς προθεσμίας [ἴσ. προθυμίας] τῶν μανθανόντων. "Πᾶσαι αἱ πύλαι." Οἱ διδάσκαλοι, οἱ μῆτε αὐτοὶ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἐρχομένους κωλύοντες. "Ἱερεῖς αὐτῆς." Πρὸς μὲν τὸ ῥητὸν, διὰ τὸ μὴ εἶναι τοὺς προσφέροντας· πρὸς δὲ διάνοιαν, οἱ ἱεουργοὶ τῆς ἀρετῆς τρόποι, διὰ τὸ μηδένα προστρέχειν. "Παρθένοι αὐτῆς." Οἱ σῶοι καὶ ἄμωμοι τρόποι, οὐ κατ' ἐξουσίαν βαδίζοντες διὰ τὴν φθοροποιὸν τῶν διδασκάλων παράδοσιν. "Ἐγένοντο οἱ θλίβοντες αὐτήν." Ὑπερεπήρηθησαν Βαβυλώνιοι, καὶ οἱ ἀλιτήριοι δαίμονες. "Τὰ νήπια αὐτῆς." Καὶ τὰ μήπω δι' ἀμαρτίας κρινόμενα ἐπὶ τιμωρίαν τῶν γεννησάντων πάσχουσιν. Ἡ καὶ νήπια τοὺς ἀγίους καλεῖ, ταλαιπωρουμένους διὰ τὰς τῶν πολλῶν ἀμαρτίας, ἧ καὶ νήπια ψυχὰι αἱ ἄρτι θεοσεβεῖν ἀρξάμεναι, καὶ ὀκλάσασαι περὶ τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ ὑποστρέψασαι εἰς τὴν κακίαν. "Κατὰ πρόσωπον." Οἱ αἰχμαλωτεύοντες ἔμπροσθεν βάλλοντες τὰ βρέφη ἀναγκάζουσι βαδίζειν· οὕτω δὲ ποιοῦσιν καὶ οἱ δαίμονες, συνελαύνοντες τὴν ψυχὴν εἰς ὃ βούλονται. "Πᾶσα ἡ εὐπρέπεια αὐτῆς." Πρὸς μὲν τὸ ῥητὸν ὁ ναὸς, ἡ νομικὴ λατρεία· πρὸς δὲ διάνοιαν, ἡ

θεογνωσία διὰ τὴν τῆς ἀμαρτίας ἐπαγωγὴν. "Ἐγένοντο." Εἴτε οἱ ἱερεῖς, εἴτε καὶ οἱ ἄλλως ἡγούμενοι τοῦ λαοῦ, οὐκέτι ἔχοντες τοὺς προσφέροντάς τι αὐτοῖς. Πρὸς δὲ διάνοιαν, τῆς ἀμαρτίας δίκην καύσωνος, τοὺς ἐν τῇ μαθήσει προκόπτειν μέλλοντας ἀποξηρανάσης, οἱ διδασκαλικοὶ τρόποι οὐχ εὐρίσκουσι νομὴν. "Καὶ ἐπορεύοντο." Συνελαυνόμενοι, φησὶν, εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν· οὐκέτι ἴσχυσαν. Ἡ καὶ οὕτως, ἠσθένησαν, ἀντωπῆσαι καὶ ἀντιστῆναι τῇ ἀμαρτία μὴ δυνηθέντες. "Ἐμνήσθη Ἱερουσαλήμ." Εἰς ἀνάμνησιν, φησὶν, ἦλθον τῶν πρὸ τῆς ταπεινώσεως αὐτῆς ἡμερῶν, 93.729 τῶν ὅτε ῥοκνοῦν τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ εἶχον τὰς προσφοράς· ἢ καὶ οὕτως· Εἰς ἀνάμνησιν ἦλθον τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων, δι' ἃ γέγονεν εἰς αἰχμαλωσίαν. "Πάντα τὰ ἐπιθυμήματα." Πρὸς μὲν τὸ ῥητὸν, ὁ ναὸς, αἱ πανηγύρεις, αἱ θυσίαι, αἱ προσφοραὶ, τὰ ἱερὰ σκεύη. Πρὸς δὲ διάνοιαν· Ἀνεμνήσθη, φησὶ, τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῆς, αἷς ἐξακολουθήσασα γέγονεν αἰχμάλωτος. "Ἰδόντες οἱ ἐχθροὶ αὐτῆς ἐγέλασαν." Πεφύκασιν γὰρ οἱ δαίμονες μετὰ τὸ καταβαλεῖν τὴν ψυχὴν, τότε καὶ ἐπιγελάσῃ αὐτῇ. "Ἀμαρτίαν ἤμαρτεν." Πᾶς μὲν ὁ ἀμαρτάνων δῆλον ὅτι τὴν ἀμαρτίαν ἐργάζεται· ἀμαρτίαν δὲ ἀμαρτάνειν λέγεται, ὁ ἐν γνώσει ἀμαρτάνων. Αἰνίττεται δὲ τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι τὸν προκηρυττόμενον, καὶ προσδοκώμενον ὑπ' αὐτῶν Κύριον, παραγεγονότα ἐσταύρωσαν. "Πάντες οἱ δοξάζοντες αὐτήν." Πρὸς μὲν ῥητὸν, ἡ συναγωγὴ αἰχμαλωτισθεῖσα, πρὸς δὲ διάνοιαν, ἡ ἀμαρτία νοσοῦσα ψυχὴ, τῆς ὀρθῆς στάσεως παρακινήθεισα. "Ἐταπείνωσαν αὐτήν." Ἡ οἱ δαίμονες, οἱ πρῶην αὐτὴν ἀναπτεροῦντες, ὅτε αὐτοῖς ἔθυσεν ἡ συναγωγὴ, οὐς καὶ ὕστερον ἀπεστράφη, ἢ καὶ αἱ τῶν ἀγίων ψυχαὶ, αἱ ἐκ διαθέσεως ἀγαπῶσαι τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ δοξάζουσαι αὐτὴν εὐπράττουσαν, ἀμαρτάνουσαν δὲ ἀποστρεφόμεναι. "Ἐίδον γὰρ τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς." Διὰ γὰρ τῆς σφοδρᾶς τιμωρίας ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐφανερώθησαν αἱ ἀμαρτίαι, δι' ἃς καὶ τὰς τιμωρίας ὑπέστη. "Καίγε αὐτὴ στενάζουσα." Ἡ μὲν συναγωγὴ οὐκέτι δουλεύουσα δαίμοσιν· ἡ δὲ τοιαύτη ψυχὴ εἰς συναίσθησιν ἐρχομένη, καὶ στενάζουσα, καὶ τρόπον τινὰ βουλομένη ἀποποδίζειν ἐκ τῶν ἀμαρτημάτων. "Ἀκαθαρσία αὐτῆς πρὸ ποδῶν αὐτῆς." Ἀντὶ τοῦ, μεμολυσμένοι εἰσίν. "Οὐκ ἐμνήσθη ἔσχατα αὐτῆς." Εἰ ἐμνήσθη, φησὶν, ὅτι ἐστὶν ἀνταπόδοσις, εἶχεν ἑαυτῆς ταπεινώσειν τὴν ὑπερηφανίαν, ἵνα μὴ πέσῃ ὑπὸ τὴν τιμωρίαν· ὁ μὲν γὰρ ὑπέρογκος ταπεινοῦται, ὁ δὲ ταπεινὸς ὑψοῦται. "Ἴδε, Κύριος." Οἰκειοποιεῖται ὁ ἅγιος ἐκεῖθεν τῶν ἀμαρτανόντων τὰ πλημμελήματα, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν προσάγει δέησιν. "Χεῖρα αὐτοῦ ἐξέπετασε θλίβων." Πρὸς μὲν τὸ ῥητὸν, πρότερος ὁ Βαβυλώνιος, ὕστερον δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ ἐπιθυμητὰ σκεύη, καὶ ὅσα ἦν ἀξιόλογα ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ εἰλήφασιν. Πρὸς δὲ διάνοιαν, ἐτόλμησε, φησὶν, ἡ κακία, ἐφήπλωσεν ἑαυτὴν κατὰ τῆς ψυχῆς, καὶ ἐπεσκοτίσεν αὐτῆς τὴν ἐπιθυμητὴν θεογνωσίαν. "Ἐἶδε γὰρ ἔθνη." Ἐκέλευσεν ὁ Θεὸς Μωαβίτας καὶ Ἀμμωνίτας μὴ εἰς ἐκκλησίαν Κυρίου εἰσιέναι· ἐρημωθείσης οὖν τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰσῆλθον καὶ οὗτοι εἰς τὸν ναόν. Πρὸς δὲ διάνοιαν, ἀκάθαρτοί τινες λογισμοὶ εἰς τὸ ἄδυτον τῆς ψυχῆς ἐχώρησαν. 93.732 "Ζητοῦντες ἄρτον." Ἡ τὸν αἰσθητὸν διὰ τὴν πολιορκίαν. ἢ τὸν τρόφιμον τῆς ψυχῆς λόγον. "Ἐδωκαν τὰ ἐπιθυμήματα." Ἐν τῇ πολιορκίᾳ πᾶν εἶ τι ἐκλεκτὸν παρεῖχον εἰς ὦνήν βρωμάτων, ἵνα κἂν μόνον ζήσωσιν, καὶ θρέψωσι τὴν ἐκλείπουσαν ψυχὴν. Ἡ καὶ οὕτως· τὴν ἐπιθυμητὴν θεογνωσίαν προδεδωκότες, ἠθελόν τι ἀκούειν παρὰ τῶν ψευδοπροφητῶν, ἐφ' ᾧ τὴν ἑαυτῶν ἀθυμίαν ἀνακτᾶσθαι. "Οἱ πρὸς ὑμᾶς πάντες." Ἐσώσης τῆς Ἱερουσαλήμ, διὰ μέσης ἐβάδιζον οἱ ὁδοιπόροι πολλάκις, καὶ διαναπαύομενοι ἐν αὐτῇ. Κατασκαφείσης οὖν αὐτῆς, ἔξωθεν αὐτῆς παρήρχοντο. Φησὶν οὖν, ὅτι Ὀδῖται οἱ ἔξωθέν με παρατρέχοντες, πρὸς ὑμᾶς μοι ὁ λόγος· συμπαθήσατέ μοι ἐπὶ τῷ τηλικούτῳ τραύματι. Πρὸς δὲ διάνοιαν φησὶν· Οἱ μὴ τὴν εὐθεῖαν καὶ ἔννομον βαδίζοντες ὁδὸν, τὸ ἐμὸν ἄλημα θεωροῦντες, ἐπιστρέψατε εἰς θεογνωσίαν. "Φθεγξάμενος ἐν ἐμοί." Ἀπειλήσας ἐλεγμῶ ἀληθείας· καὶ ὅτε δὲ τῇ

Συναγωγή· Ἴδου ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. "Ἐξ ὕψους αὐτοῦ ἀπέστειλε πῦρ." Κατὰ τὸ ὕψος αὐτοῦ, φησὶν, οὕτως ἐξηκρίβωσε τὴν κατ' ἐμοῦ τιμωρίαν· δηλοῖ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου τὴν ἐπενεχθεῖσαν τῇ Ἱερουσαλὴμ κόλασιν διὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πολέμου. "Ἐν τοῖς ὀστέοις μου." Ἐφικνεῖται γὰρ ἕως ἄρμων τε καὶ μυελῶν, ἐνθυμήσεων τε καὶ ἐννοιῶν. "Διεπέτασε." Τὴν ἄφυκτον τιμωρίαν. "Ἀπέστρεψέ με." Ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἐπὶ τὰ χεῖρονα. "Ἐδωκέ με Κύριος." Ἀντὶ τοῦ, ἔδειξέ με ἔρημον. "Ὀλὴν τὴν ἡμέραν." Διηνεκῶς κολαζομένην. "Ἐγρηγορήθη." Οὐδὲν, φησὶ, ἐσιωπήθη τῶν ἐμῶν ἀμαρτημάτων. "Ἐν χερσὶ μου." Ἄ διὰ τῶν πράξεων ἔσπειρα, ταῦτα καὶ ἐθέρισα. Διὰ τὸ ἕκαστον τὸ ἴδιον φορτίον βαστάζειν. "Ἡσθένησε ἡ ἰσχὺς μου." Οὐκ ἠδυνήθη ἀντιπράξει τοῖς ἐναντίοις. "Ἡ καὶ οὕτως· Ἰσχὺς τῆς συναγωγῆς ὁ νόμος, οὐ δυνήθεις αὐτῇ ἐπαμῦναι. "Ὅτι ἔδωκε Κύριος." Ἀντὶ τοῦ, ἔδειξέν με ὀδύνης ἄξια διαπραξαμένην. "Οὐ δυνήσομαι." Ἐσαλεύθη στάσις μου, τουτέστι στηριγμός μου. "Ἐξῆρε πάντας." Πρὸς μὲν ῥητὸν, τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς νομοδιδασκάλους· πρὸς δὲ διάνοιαν, τοὺς τρόπους τῆς προθέσεως, οὓς ἐξαφανίζει ἀντικαθισταμένη, καὶ ἐπικρατοῦσα ἡ ἀμαρτία. "Ἐκάλεσεν ἐπ' ἐμέ." Καιρὸν φησὶ τὸν τοῦ σκότους. Ἐκλείποντος γὰρ τοῦ νοητοῦ φωτός, τὸ σκότος ἀντεισέρχεται. "Τοῦ συντρίψαι." Ὡστε ἀφανισθῆναί μου πάντα τρόπον ἀγαθόν. "Ληνὸν ἐπάτησε." Ἀντὶ τοῦ. Πάντα μου τὰ 93.733 ἀμαρτήματα συνήγαγεν εἰς ἓν, ἅτινα πατήσας ἐποίησεν οἶνον· περὶ οὗ φησὶν ὁ Ψαλμῶδς, ὅτι Ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου ἀκράτου, τουτέστιν ὀργῆς. Ἐξεταζόμενα γὰρ τὰ ἀμαρτήματα, καὶ ὡς περ ἐκθλιβόμενα, θεῖαν ὀργὴν ἀποστάζουσιν, ἢν ποτίζονται οἱ ἀμαρτάνοντες. "Ὁ ὀφθαλμός μου κατήγαγεν ὕδωρ." Τὸ διανοητικὸν τῆς ψυχῆς τρόπον τινὰ δακρῦει, καὶ ἐπιστενάζει τοῖς ἀμαρτήμασιν. "Ὁ ἐπιστρέφων ψυχὴν μου." Πρὸς μὲν τὸ ῥητὸν, ὅτι μέχρι νῦν Ἰουδαῖοι ταλαιπωροῦσι, πρὸς δὲ διάνοιαν, ὁ τρόπος τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐπιστρέφων τὴν ψυχὴν ἐκ θανάτου εἰς ζωὴν. "Ἐγένοντο οἱ υἱοὶ μου." Αἱ διάφοροι πράξεις τοῦ ἐχθροῦ ἡμῶν διαβόλου ἐπικρατεστέρου γινομένου. "Διεπέτασε Σιών." Ὑπὸ ἐκπλήξεως παρειμένης ἔσχε τὰς χεῖρας, πάσας ἀγαθὰς ῥίψασα πράξεις. "Οὐκ ἔστιν ὁ παρακαλῶν αὐτήν." Οὐ νόμος, οὐ προφήτης. "Ἐνετείλατο Κύριος." Παρήγγειλε, φησὶ, Κύριος. Ὅτι κύκλω εἰσὶν οἱ θλίβοντές σε, νῆψον· ὁ δὲ εἰς ῥαθυμίαν ἐξέκλινεν. "Ἡ οὕτως· Ἐντολὴ Κυρίου φησὶν· Ἴδου τέθεικα πρὸ προσώπου ὑμῶν τὴν ζωὴν, καὶ τὸν θάνατον. Ἐπειδὴ τοίνυν ἀνθείλετο τῆς ζωῆς τὸν θάνατον ὁ Ἰακώβ, ἐγένοντο κύκλω αὐτοῦ οἱ θλίβοντες αὐτόν. "Εἰς ἀποκαθημένην." Ἀντὶ τοῦ· Ὑπὲρ τοὺς ἐχθρούς, ὧν ἐν μέσῳ τυγχάνει, βδελυκτὴ γέγονεν. Καὶ οὕτως μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἔμεινεν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἀκαθαρσίᾳ, μὴ μετανοοῦσα. "Ἐκάλεσα γὰρ τοὺς ἔρασταί μου." Ἐρασταὶ αὐτῆς ψευδοπροφήται, καὶ τερατοσκόποι, καὶ οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες. Ἐρασταὶ δὲ αὐτῆς καλοῦνται, ἢ ὅτι αὐτὴ ἐρᾷ τῆς αὐτῶν ἀπάτης, ἢ ὅτι αὐτοὶ προσποιούμενοι φιλεῖν αὐτήν, τῆς θείας ὀργῆς ἐγένοντο πρόξενοι, οὐδὲν αὐτῇ δυνηθέντες ἐπαμῦναι. Τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ, Παρελογίσαντό με. "Οἱ ἱερεῖς μου." Ταῦτα μὲν ἐν τῇ πολιορκίᾳ συνέβη. Πρὸς δὲ διάνοιαν, οἱ διδάσκαλοι, οἱ ἀνάξιοι τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ κριθέντες, οἱ τῆς τῶν λαῶν σωτηρίας μὴ πιστοὶ οἰκονόμοι γενόμενοι, οὐχ εὖρον τοὺς διδασκομένους, οἵτινές εἰσιν αὐτῶν βρῶσις, τοῦ λαοῦ συνολισθήσαντος τῇ τῶν διδασκάλων ἀσεβείᾳ. "Ἡ κοιλία μου." Ἀντὶ τοῦ, πάντα τὰ ἐντός μου. Κοιλία δὲ καὶ καρδία, κατὰ τοὺς τροπῆς νόμους, αἱ ἀναδοτικαὶ καὶ ζωτικαὶ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, δι' ὧν αὐτῆς τρέφεται καὶ γυμνάζεται τὰ αἰσθητήρια. "Ἐξωθεν ἠτέκνωσέ με μάχαιρα." Πρὸς μὲν ἱστορίαν, τοὺς ἐκ τῆς πολιορκίας ἐξιόντας ἀνήρουν οἱ Ῥωμαῖοι· πρὸς δὲ διάνοιαν, Ἡ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν, φησὶν, ἔφοδος ἔξωθεν, τουτέστιν οὐ συμφυῆς ἡμῖν οὔσα, ἀνεῖλέ μου τοὺς ἀγαθοὺς λογισμοὺς· ὡς περ ἔνδοθεν ἡ τῆς προαιρέσεως ἡμῶν ἐπὶ τὸ χεῖρον ὀρμὴ· τοῦτο γὰρ δηλοῖ θάνατος ἐν οἴκῳ. 93.736 "Πάντες οἱ ἐχθροὶ μου." Ἐχθροὶ τῆς ψυχῆς οἱ

ἀκάθαρτοι δαίμονες, οἵτινες καὶ ἐρασταὶ αὐτῆς λέγονται. Καὶ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες, ἐρᾶν προσποιοῦνται· οἵτινες μετὰ τὸ ποιῆσαι ἁμαρτάνειν καὶ ἐπιχειροῦσι τῇ αὐτῆς πτώσει. "Ἐπήγαγες ἡμέραν." Τὴν τῆς κολάσεως. "Οἴμοι, οἴμοι." Ὁ διπλασιασμός τὸ ἐπιτεταμένον τῆς ὀδύνης σημαίνει. "Εἰσέλθοι πᾶσα." Γένοιτο, φησὶν, ἡ ἐξέτασις τῶν ἀμυνομένων με κακὰ [ἴσ. κατὰ] τὴν ἀλήθειάν σου· τὸ γὰρ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ἡ ἀλήθεια. "Ἐπιφύλλισσον αὐτοῖς." Ἐπιφυλλίδες εἰσὶ τὰ μικρὰ βοτρυδία, ἃ πολλάκις καὶ τοὺς τρυγῶντας λανθάνουσιν. Οἱ γοῦν καλαμώμενοι ταῦτα ἐκλέγονται, ἀκριβῶς τὰς ἀμπέλους ἐξετάζοντες. Ὡσπερ οὖν πικρῶς ἐπέθεντό μοι οἱ δαίμονες· ἢ καὶ ὡσπερ ἀκριβῶς ἐξετασθῆναι πεποιήκασιν τὰ ἁμαρτήματά μου οἱ ψευδοδιδάσκαλοι καὶ ψευδοπροφήται ἀπατήσαντές με, οὕτως ἀκριβῶς ἔτασον αὐτοὺς κατὰ τὸ σὸν κρίμα, Κύριε. {1ΚΕΦ. Β΄.}1 "Πῶς ἐγνόφωσεν." Πῶς, ὡσπερ τινὶ γνόφῳ, τῇ τῶν ἐχθρῶν ἐφόδῳ παραδέδωκεν. "Κατέρριψεν ἐξ οὐρανοῦ εἰς γῆν." Τὴν οὐρανοπρεπῆ, φησὶν, εὐπρέπειαν τῆς Ἱερουσαλήμ εἰς ἀτιμίαν μετέστησεν, ἀπώσαμενος αὐτὴν ἐκ τῆς ἑαυτοῦ διηνεκοῦς ἐπισκέψεως. "Καὶ οὐκ ἐμνήσθη." Ὑποπόδιόν φησι Θεοῦ τὸν ναὸν, ὡς φθανούσης εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τῆς θείας ἐπιφοιτήσεως, ἢ καὶ τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν, τὸν ἠξιωμένον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Θρόνος μὲν γὰρ Θεοῦ καλεῖται ὁ οὐρανός, ὡς τοῖς ἐκεῖ καθαρωτάτοις λογικοῖς ἐπαναπαυομένου τοῦ Θεοῦ. Ὑποπόδιον δὲ αὐτοῦ ἡ γῆ, ὡς καὶ εἰς ἡμᾶς φθανούσης κατὰ τὴν ἐπιβάλλουσαν ἡμῖν ἀναλογίαν τῆς αὐτοῦ γνώσεως. "Πάντα τὰ ὠραῖα." Πρὸς μὲν τὸ ῥητὸν, τὴν νομικὴν πᾶσαν λατρείαν· πρὸς δὲ διάνοιαν, τοὺς τῆς εὐσεβείας τρόπους. "Καθεῖλεν." Καθαίρεσίν φησιν τὴν ἐκ θεμελίων κίνησιν. "Τὰ ὀχυρώματα." Πρὸς μὲν ῥητὸν, τὸν ναὸν, ἢ καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ δυνατούς· πρὸς δὲ διάνοιαν, τὰς ἀκαταμαχίτους ἀρετὰς τοῖς γῆνιοις ἀπέριψεν. "Ἐβεβήλωσεν βασιλέα αὐτῆς." Πρὸς μὲν ῥητὸν, τοὺς ἐν αὐτῇ δυνατούς· πρὸς δὲ διάνοιαν, ἀκαθάρτους, φησὶν, ἀπέδειξε τοὺς κατ' ἐξοχὴν αὐτῆς τρόπους. "Πᾶν κέρας." Καθ' ἰστορίαν μὲν, πάσας τὰς φυλάς, ἢ πάντας τοὺς δυνατούς· πρὸς δὲ θεωρίαν, πάντα ἐπινίκιον τῆς ψυχῆς τρόπον. "Ἀπέστρεψεν." Ἡ αὐτοῦ τοῦ Ἰσραὴλ τὰς δεξιὰς πράξεις εἰς τὸ ἦττον ἀπέστρεψεν, τουτέστιν εἰς τὰ ἀριστερά· ὀπίσω γὰρ τῶν δεξιῶν τὰ ἀριστερά· ἢ ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐπέσχευεν, καὶ οὐκ ἐπήμυνεν αὐτοῖς πολεμουμένοις ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. "Καὶ ἀνῆψεν." Τὴν διὰ Ῥωμαίων ἄλωσιν. Ἡ ὀργὴ οὖν τοῦ Θεοῦ ὡς πῦρ ἀνῆψεν κατὰ τοῦ Ἰακώβ τὴν ἑταστικὴν αὐτῆς δύναμιν. 93.737 "Ἐνέτεινε τόξον αὐτοῦ." Τὴν παντελῆ ἀποστροφὴν τοῦ Θεοῦ λέγει· ἥς γινομένης καιρία παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπιφέρονται πληγαί. "Καὶ ἀπέκτεινεν." Πρὸς μὲν ῥητὸν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας, καὶ εἴ τι παρ' αὐτοῖς ζῶον τίμιον· πρὸς δὲ διάνοιαν, τὰς κρείττονας τῆς ψυχῆς ὀρέξεις. Τοῦτο γὰρ ποιεῖ ἡ ἀποστροφή τοῦ Θεοῦ. Ἡ γὰρ ἐπίσκεψις αὐτοῦ ζωὴ τυγχάνει. "Σκηνηῖ θυγατρὸς Σιών." Καθ' ἰστορίαν μὲν, ἐν τῷ ναῷ ὧ ἐφονεύθησαν· πρὸς δὲ διάνοιαν, ἐν ταῖς τῆς ψυχῆς ἀναπαύσεσιν. "Ἐγενήθη Κύριος." Αὐτῶν ἑαυτοὺς καταστησάντων ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν εἰς αὐτὸν παρανομιῶν· Θεὸς γὰρ οὐ μισεῖ. "Διέφθειρε τά." Πρὸς μὲν ῥητὸν, τὰ τείχη, καὶ τὸν ναὸν, καὶ τὰς οἰκίας φησί· πρὸς δὲ διάνοιαν, τοὺς περιφράττοντας τὴν ψυχὴν ἀγαθοῦς λογισμούς. [Καὶ ἄλλως·] Ὅτι οὐκέτι παρὰ Ἰουδαίοις μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Χριστοῦ τόλμαν οὐ προφήτης, οὐκ ἀποκάλυψις, οὐκ ἔννομος ἱερουργία. "Ταπεινούμενα." Μετὰ τὴν ἰστορίαν, τοὺς ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀλισκομένους φησὶν. "Καὶ διεπέτασεν ὡς ἄμπελον." Ἡ τοῦτο φησὶ, ὅτι τὴν πρῶην ὡς ἄμπελον ἐκταθεῖσαν Συναγωγὴν παρέδωκε τοῖς ἐχθροῖς· ἢ οὕτως, ὅτι αὐτὴν ἠπλώσεν τοῖς διαρπάζουσιν ὡς ἄμπελον ἀσκέπαστον. "Διέφθειρεν ἑορτὴν αὐτοῦ." Τῆς μὲν Ἱερουσαλήμ τὰς νομικὰς ἑορτάς· τῆς δὲ ψυχῆς τὴν ἐπὶ τῷ κρείττονι χαρμονήν. "Ἐπελάθετο Κύριος." Κατεφρόνησε, φησὶ, καὶ τῆς ἑαυτοῦ νομοθεσίας, τῆς παρακελευομένης ἑορτάζειν καὶ σαββατίζειν. "Καὶ παρώξυνεν." Ἐπιπλέον ἐκθλίβεσθαι αὐτοὺς συνεχώρησεν, ἢ αὐτὸς παροξυνόμενος, ἢ καὶ αὐτὸς παροξύνων ἐπὶ τῇ τῶν ἐχθρῶν εὐθηνίᾳ. "Ἀπόσωτο

Κύριος." Τὸ νομικὸν, ἵνα ἀντεισενεχθῆ τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης πνευματικόν. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τῆς αἰχμαλώτου ψυχῆς ἐκλαμβάνηται, διὰ τὸ ἀναξίαν αὐτὴν φανῆναι τῆς τοῦ Θεοῦ λατρείας. "Ἀπετίναξεν." Ἀποτόμως ἀπεβάλετο. "Φωνὴν ἔδωκαν." Ἐπὶ πλέον χαίροντες οἱ ἐχθροί. "Τεῖχος θυγατρός." Ἐκρινε [ἴσ. ἔφθειρε] τεῖχος, τὸν νόμον. "Οὐκ ἀπέστρεψε." Τὸ σύγκριμα [ἴσ. τὸ σύντριμμα] παρέτεινε. "Καὶ ἐπένθησε." Οὐκ ἐφείσατο τοῦ παραρρίψαι εἰς καταπάτημα, τοὺς εἰς αὐτὸν ἐμμόνως ἀμαρτάνοντας. "Ἐνεπάγησαν." Οἱ τὴν διδασκαλίαν πεπιστευμένοι κατεβυθίσθησαν εἰς τὰ γήϊνα πράγματα. "Ἀπώλεσε." Ἐφάνισεν αὐτῆς τὰ παραγγέλματα, ὥστε τὸν βουλόμενον εἰσέρχεσθαι ἀπορεῖν, καὶ ζητεῖν. "Ἐκάθισαν εἰς τὴν γῆν." Ἐδαφίσθησαν τὰ γήϊνα φρονήσαντες. "Ἐσιώπησαν." Ἀπώλεσαν τὸ διδασκαλικὸν ἀξίωμα, ἀποκωφώθησαν. "Ἀνεβίβασαν." Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν τὸ σχῆ 93.740 μα πενθικόν, ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ. Κατὰ δὲ θεωρίαν, ἐκ προαιρέσεως, φησὶν, τὰ γήϊνα πράγματα τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας προέκριναν. "Κατήγαγον εἰς γῆν." Κατήνεγκαν εἰς τὰ γήϊνα πράγματα τὰς συναγωγὰς, ἢ καὶ τὰς δυναμένας σώζεσθαι ψυχὰς. "Ἐξέλιπον ἐν δάκρυσιν." Ὅτι οὐχ ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν ὠχλήθη ἢ εὐσέβεια, ἀλλ' ὑπὸ τῶν νόθων υἱῶν παρεφθάρησαν, "Ταῖς μητράσιν." Αἱ ἀμαρτωλαὶ ψυχαὶ ταῖς Ἐκκλησίαις. "Ποῦ σῖτος." Ποῦ τοῦ μυστηρίου ἢ παρρησίας; Ταῦτά φασι, ὡς μὴ ἀξιούμεναι τῶν μυστηρίων διὰ τὰς ἀμαρτίας. "Ἐν τῷ ἐκλύεσθαι." Τουτέστιν ὑφ' ἀμαρτίας καὶ [ἴσ. εἰς] θάνατον. "Ἐν τῷ ἐκχεῖσθαι." Καίτοι ἐν κόλποις μητέρων ὑπάρχοντες, λιμῶ διδασκαλίας ἔτι ἐκλείπουσιν. "Τί μαρτυρήσω σοι;" Τί χρηστὸν σοι προσμαρτυρήσω; "Ἡ τί ὁμοιώσω σοι;" Ποίαν ἀμαρτίαν συγκρίνω πρὸς τὴν σὴν; Καὶ γὰρ ἀληθῶς ὑπερβάλλουσα ἢ κατὰ τοῦ Κυρίου σφαγή. "Ὅτι ἐμεγαλύνθη." Ἡ ἐκδίκησις τῆς ἀμαρτίας σου. "Τίς ἰάσεται σε;" Ἀντὶ τοῦ, οὐδεὶς, εἰ μὴ ὁ μόνος Θεός. "Προφήται σου." Οἱ μὲν ψευδοπροφήται ψευδῆ προλέγοντες, οἱ δὲ διδάσκαλοι ψευδεῖς δόξας εἰσηγούμενοι. "Καὶ οὐκ ἀπεκάλυψαν." Οὐκ ἐφάνερωσάν σοι, φησὶ, τὸ ἀληθές, ἵνα γνοῦσα ὡς ἄδικα πράττεις, ἐπιστρέψῃς, καὶ μὴ γένη αἰχμάλωτος. "Καὶ εἶδοσάν σοι." Προφητείας ψευδεῖς, καὶ δόξας ματαίας, ἐξωθούσας σε ἀπὸ Θεοῦ. "Ἐκρότησαν." Καθ' ἱστορίαν μὲν, οἱ θεωροῦντες τὴν πτώσιν τοῦ λαοῦ, ἐκπληττόμενοι κροτοῦσι χεῖρας, καὶ συρίζουσιν κινουῦντες κεφαλὴν· πρὸς δὲ διάνοιαν, οἱ ἔξω τῆς θεοσεβείας βαδίζοντες ἄνδρες ἄθεοι, ἢ καὶ ἀκάθαρτοι δαίμονες ταῦτα ποιοῦσιν, ἐπιχαίροντες τῇ πτώσει τῶν πρώην ἐν ἀρετῇ. "Εἰ αὕτη ἡ πόλις." Ἐπὶ μὲν τοῦ ναοῦ, διὰ τὸ πανταχοῦ αὐτοῦ περιφανές· ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς ἐροῦσιν, Αὕτη ἐστὶν ἡ λεγομένη τελεία, καὶ ἔνδοξος ἐν ἀρετῇ; "Διήνοιξαν ἐπὶ σέ." Ἐσύρισαν, θηριωδῶς ἐπέθεντο· θηρίων γὰρ ὁ συριγμός. "Καὶ ἔβρυξαν." Βρύξαι ἐστὶν τὸ τρίζειν τοὺς ὀδόντας. "Πλὴν αὕτη ἡ ἡμέρα." Ἡ ἐξ ἀμαρτιῶν σύγχυσις· προσεδοκάτο δὲ, διὰ τὸ προλέγειν τὸν Θεὸν, καὶ ἀπειλεῖν τοῖς ἀμαρτάνουσιν. "Ἐποίησε Κύριος." Δικαίως ἔκρινεν. "Συνετέλεσε ῥῆμα." Εἰς πέρας ἤνεγκεν τὰ αἰώνια κρίματα, τὸ μὴ παρασιωπᾶν ἐν ἀμαρτίαις. 93.741 Πλὴν καὶ διὰ Μωϋσέως ἐμαρτύρατο τοῖς Ἰσραηλίταις. "Ἀνάστηθι." Διεγέρθητι, φησὶν, καὶ κατὰ σαυτὴν ἐξετάζουσα σύνες, καὶ προκατάλαβε τὰς ἀρχὰς τῆς φυλακῆς, τουτέστιν τὰ δικαιώματα. Ἀντὶ τοῦ, Πᾶξον τὰ δικαιώματα, καὶ ἐξιλέωσαι τὸν Θεόν. Τὸ δὲ ἐν νυκτὶ διὰ τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδόν φησιν. "Ἐκχεον ὡς ὕδωρ." Ἐπὶ πλεῖον ἔκτεινον τὴν προθυμίαν σου πρὸς τὸν Θεόν. "Ἄρον πρὸς αὐτόν." Τῶν ἐκλυομένων ἐπὶ ἀρχῆς πάσης ἀρετῆς οἶον, ἤρξατό τις τυχὸν ἐλεημοσύνης, οὐκ ἔσχε τὸν προτρέποντα, καὶ διδάσκοντα, ἔμεινε ἐκεῖ ἐκλυόμενος. Ἄλλος ἐγκρατείας, καὶ καθεξῆς. Ἐκκοπέντες γὰρ τῆς προκοπῆς, ἐν ᾧ εἰσιν καὶ μένουσιν, ἢ καὶ ἀναποδίζον ἐν τῷ λιμῶ ἐκλυόμενοι. "Ἴδον, Κύριος." Εἰρήκει γὰρ ὁ Κύριος, ὅτι οὐ γέγονε τοιαύτη θλίψις, οὐ δὲ ἔσται. "Εἰ φάγονται." Μετὰ τὰ συμβάντα κατὰ τὴν ἱστορίαν, τὰς τῶν Ἐκκλησιῶν φησὶν ἐπὶ τὰ τέκνα ἐπαναστάσεις. "Ἐπιφυλλίδα." Ὀπτήθησαν, φησὶν, ἢ καὶ ἐψήθησαν τὰ τέκνα, ἃ ἔφαγον ἐν τῇ πολιορκίᾳ. Πρὸς δὲ διάνοιαν, ὁ ἀπ' ἀρχῆς τὸ

φονεύειν μελετήσας Σατανᾶς τὰ καίρια τῶν ἀρετῶν, αἱ εἰσιν μυελοὶ, τῇ ὀργῇ ὑπέστρωσεν. "Φονευθήσονται." Ἐὰν, φησὶν, ἀποδείξῃς ἀνηρημένους τοὺς ἐξιλεοῦσθαί σε καὶ διδάσκειν δυναμένους, φονευθήσονται οἱ τρόφιμοι τῆς Ἐκκλησίας τὸ δὲ ἐν ἀγιάσματι Κυρίου, Ὅτι οἱ μὲν τρόποι [ἴσ. τόποι] τῆς ἀγιωσύνης δοκοῦσιν ἐστάναι, ἡ δὲ δύναμις ἤρνηται. Ταῦτα δὲ μετὰ τὴν ἱστορίαν θεωρήσεις. "Ἐκοιμήθησαν εἰς." Πρὸς μὲν ῥητὸν, οἱ διαναπαύεσθαι ὀφείλοντες, εἰς γῆν ἑαυτοὺς ἐκοιμήθησαν [ἴσ. ἐκοίμισαν]. Πρὸς δὲ διάνοιαν, Ὁ ἄπειρός τε καὶ ἐπιστήμων ἐν τοῖς τῆς ἀποστροφῆς τόποις ἀνεπαύσαντο· τὸ γὰρ ἐξοδεύειν ἐστὶν τὸ ἀποστρέφασθαι. "Ἴνα εἴποι, ἐξελθόντες τῶν τῆς θεοσεβείας ὄρων, τὰ γήϊνα φρονήσαντες. "Παρθένοι μου." Καὶ οἱ ἐν ἀφθαρσία, καὶ ἀνδρία βιοῦντες, φησὶν, ὑπεσύρησαν τῇ ἀμαρτία. "Ἐν ῥομφαία." Ἐν τῇ τοῦ ἐχθροῦ ἐπιστάσια. "Καὶ ἐν λιμῶ." Ἐν τῇ τοῦ λόγου ἀπουσία. "Ἐκάλεσας." Πρὸς μὲν ῥητὸν οὕτως φησὶν· Οἱ πάσης τῆς περιοικίδος κατέφυγον εἰς ἐμὲ τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς ἰσχυρὰν πόλιν, ὥσπερ ὅτε ἐν πανηγύρει συνέτρεχον. Πρὸς δὲ διάνοιαν ἢ ψυχὴ φησὶν· Ὅτι ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, παρεσκευάσας τοὺς ἐχθροὺς μου ἐορτάζειν. Παροίκους γὰρ τοὺς παροικοῦντας ἡμῖν ἐχθροὺς φησὶν. "Καὶ οὐκ ἐγένοντο." Εἰ μὴ γὰρ τις τελεία ἀμαρτία περιπέσοι, ἀποτόμῳ ὀργῇ οὐ παραδίδοται. "Ὡς ἐπεκράτησα." Πρὸς μὲν ῥητὸν, Ἐνισχύσασα, φησὶν, ἐν τῇ ἀμαρτία παρεσκευάσά σε πλῆθος ἐχθρῶν 93.744 ἐπαγαγεῖν μοι. Πρὸς δὲ διάνοιαν· Ἐπετύφθην [ἴσ. ἐπετύφην], καὶ ἐπολυπλασίασα τοὺς ἐχθροὺς τρόπους. {1ΚΕΦ. Γ'.}1 "Ἐγὼ ἀνήρ ὁ." Ἐπὶ μὲν τοῦ προσώπου Κυρίου διὰ τὰ μέτρα τῆς κενώσεως. Ἐπὶ δὲ τοῦ προφήτου εὐγνωμόνως ὁμολογεῖ, τὸ πτωχὸν καὶ τρεπτὸν τῆς φύσεως· οὐ γὰρ φύσει τὸ κακὸν, ἀλλὰ τροπῇ. "Τῇ ράβδῳ θυμοῦ." Ἐκ μὲν τοῦ προσώπου Κυρίου κατὰ τὸ εἰρημένον· Ἐπ' ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμὸς σου. Ἐκ δὲ προσώπου τοῦ προφήτου· Ὁ ἐχθρὸς, φησὶ, διάβολος τῇ ράβδῳ τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ ἐχρήσατό μοι, τῇ τροπῇ τῇ εἰς ἀμαρτίαν· ὅθεν καὶ παραλαβὼν με, ἀπήγαγέν με εἰς σκότος, καὶ οὐ φῶς. Ταῦτα δὲ προφέρει ἀπὸ κοινοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. "Πλὴν ἐν ἐμοί." Οὐ μόνον, φησὶ, ἠρκέσθη ὁ ἐχθρὸς ἀπαγαγεῖν με εἰς σκότος, ἀλλὰ καὶ ἐτιμωρήσατό με. Τὸ δὲ, ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀντὶ τοῦ, πάντα τὸν καιρὸν, ὃν γέγονεν ὑπ' αὐτῶ. "Ἐπαλαίωσε σάρκα μου." Ἐκ μὲν προσώπου τοῦ Κυρίου, τὸ ψεῦδος, φησὶν, ὠκοδομήθη κατ' ἐμοῦ, πολλὰ γὰρ αὐτοῦ κατεψεύδοντο. Ἐκ δὲ προσώπου τῆς ἀνθρωπείας φύσεως, Οὐ μόνον, φησὶν, ἠρκέσθη ὁ ἐχθρὸς τιμωρήσασθαι με, ἀλλὰ καὶ οὕτω περιωκοδόμησε κατ' ἐμοῦ, ὡς μὴ δύνασθαι με διαφεύγειν. "Ἐν σκοτεινοῖς." Τοῦτο πρότερος ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ Κυρίου προκατήγγειλεν διὰ τὸν τάφον. Εἰ δὲ ἀπὸ κοινοῦ τῆς ψυχῆς, λέγεται, ὅτι σκότους αὐτὴν ἐπλήρωσεν, ἀποστερήσας τοῦ νοητοῦ φωτός. "Ἀνωκοδόμησε." Ἐπὶ μὲν τοῦ Κυρίου, ὅτι ᾤοντο μηκέτι αὐτὸν ἀναστήσεσθαι οἱ ἐμβάλλοντες αὐτὸν τῷ τάφῳ. Ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς. διὰ τὴν κατ' αὐτῆς γενομένην φρουράν. "Ἐβάρυνε χαλκὸν μου." Ἐπὶ μὲν τοῦ Κυρίου, διὰ τὰς σφραγίδας τὰς βληθείσας ἐν τῷ αὐτοῦ μνήματι· ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς, διὰ τοὺς κλοιοὺς τῆς ἀμαρτίας, οὓς περιέθηκεν αὐτῇ ὁ ἐχθρὸς. "Καὶ γε ὅτι κεκράξομαι." Πληθύννας, φησὶ, τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν ἀμαρτιῶν, τὴν πρὸς τὸν Θεὸν δέησιν ἀπέφραξεν. Λέγει δὲ ταῦτα ἢ ψυχῇ, διὰ τὸ καὶ εἰδώλοισι προσκυνῆσαι. "Ἀνωκοδόμησεν." Ἐκ μὲν τῆς Ἐκκλησίας, Ἰουδαίων, φησὶν, λαὸς παντοῖος γέγονεν ἐμποδίσαι τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ κηρύγματος· τοῦτον δὲ καὶ λέοντι καὶ ἄρκτῳ εἰκάζει διὰ τὸ θυμιτικόν· καὶ τότε, φησὶν, ἐφ' ἑαυτῶ, ἔθετό με ἠφανισμένην. Ἐκ δὲ προσώπου τῆς ψυχῆς, Συνέκλεισε, φησὶ, τὰς πορείας μου ὁ ἐχθρὸς. "Ἐτάραξεν ἄρκτος." Ἄρκτος ἢ ἀμαρτία. Ἐνεδρεύουσα δὲ, ποικίλως ἐπιτιθεμένη καὶ θηριωδῶς. "Αὐτός μοι ὡς λέων." Ὁ ἄρκτος πρὸς φόβον ἡττόν ἐστι τοῦ λέοντος. Προταράττων οὖν τὴν ψυχὴν 93.745 διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ διάβολος, αὐτὸς λοιπὸν τῇ δεινότητι καταπιεῖν ταύτην ἐπιχειρεῖ. Ἐν κρυφίοις δὲ, ἀντὶ τοῦ πανούργου, πρότερον διὰ τῆς ἀμαρτίας ταραττων. "Κατεδίωξεν." Ἀντὶ τοῦ, κατέστρωσεν. "Ἐνέτεινε τόξον." Ὁ

Ἰουδαίων λαός, παντοίαις χρώμενος κατὰ τοῦ Κυρίου λοιδορίαις καὶ συκοφανταίαις· καὶ ὁ διάβολος δὲ ὑποχείριον λαβὼν τὴν ψυχὴν. "Εἰσήγαγεν ἐν τοῖς νεφροῖς μου." Κατὰ μὲν τοῦ Κυρίου, τὰς εἰς θάνατον ἐξαιτηθεὶς [ἐξαιτήσεις], κατὰ δὲ τῆς ψυχῆς ὁ διάβολος, τὰς κατὰ τῆς ψυχῆς θανατηφόρους συμβουλὰς. "Ἐγενήθη γέλως." Ὁ μὲν Κύριος, τῷ τῶν ἀπίστων· ἡ δὲ ψυχὴ τοῖς τῶν δαιμόνων πλήθεσιν. "Ψαλμὸς αὐτῶν." Ἄντι τοῦ, εὐφροσύνη, χαρά. "Ἐχόρτασέ με." Καὶ γὰρ χολὴν αὐτὸν ἐν τῷ σταυρῷ ἐπότισαν· πικρία δὲ καὶ τῆς ψυχῆς ἡ ἁμαρτία. "Καὶ ἐξέβαλε ψήφω." Ὁ μὲν Κύριος, φησὶν, διὰ τὸ μηδὲν Πιλάτῳ ἀποκρίνασθαι. Ἡ δὲ ψυχὴ λέγει, ὅτι Ὁ διάβολος τῇ πανουργίᾳ τῇ τῆς ἁμαρτίας τὰ αἰσθητήριά μου ἐξημαύρωσεν. "Καὶ ἀπώσατο." Ὁ μὲν Ἰουδαίων λαός, μὴ θελήσας εἰρηνεῦσαι πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Σωτῆρα· ὁ δὲ διάβολος, ἐκ τῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ τὴν ψυχὴν ἀποστήσας. "Καὶ εἶπα, Ἀπώλετο." Ταῦτα ὁ Σωτὴρ περὶ τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ φησὶν, ὃς πρότερον κληρονομία αὐτοῦ ἦν, καὶ ἐλπίς καυχήματος. Φησὶν δὲ καὶ ἡ ψυχὴ, ὅτι Πληθυνθεισῶν μου τῶν ἁμαρτιῶν ὑπενόησα τὴν ἀνάκλησίν μου μὴ εἶναι. "Ἐμνήσθην." Ὁ Σωτὴρ φησὶν, ὅτι Μνησθεὶς τῆς ἐκουσίου κενώσεώς μου, καὶ τῶν παθῶν, ὧν ὑπέμεινα, καὶ ταῦτα ἔχων, καὶ φυλάττων ἐν ἑμαυτῷ, ὑπομένω, ἵνα τῇ μακροθυμίᾳ καὶ τοὺς Ἰουδαίους κερδήσω. Ἐκ δὲ τοῦ προσώπου τοῦ ἁμαρτήσαντος οὕτω νοήσεις· Πτωχείας, τῆς τροπῆς· μετὰ γὰρ τὴν τροπὴν διωγμοῖς ἁμαρτίας παραδίδεται ἡ ψυχὴ. "Πικρίας μου." Τῶν συμβάντων μοι ἐν τῇ χώρᾳ τῆς ἁμαρτίας. "Καὶ καταδολεσχήσει ἐπ' ἐμὲ ἡ ψυχὴ μου." Ταῦτα ἐν ἑαυτῇ μελετῶσα καταγνώσεται ἑαυτῆς. "Ταύτην τάξω." Τὴν μνήμην, φησὶ, τῆς καταγνώσεως ἐναποθήσομαι τῇ ἑμαυτοῦ καρδίᾳ. "Διὰ τοῦτο ὑπομενῶ." Ὁ γὰρ εἰδὼς, ὅτι ἐκ προαιρέσεως ἤμαρτεν, ὑπομένει τοῦ Θεοῦ τὴν παιδείαν, καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ ἔλεον. "Καὶ ὑπομενεῖ." Βεβαίως, φησὶν, ἐλπίζει εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ Σωτῆρος βοήθειαν. Καὶ αὐτὸς γὰρ ἐστὶ τὸ σωτήριον τοῦ Κυρίου κατὰ τὸν Συμεῶν λέγοντα· Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου. "Καθήσεται κατὰ μόνας." Τὸ τῶν νεωτερικῶν πράξεων παιδευτήριον. "Καθήσεται." Ἐμμένει τῇ ἀληθείᾳ· αὕτη γὰρ 93.748 μόνη ἐστίν, ἡ δὲ ἁμαρτία πολλή, καὶ πολυμερής. "Καὶ σιωπήσεται." Ἄντι τοῦ, καταπαύσει τὸν τοιοῦτον τρόπον. "Ὅτι ἦρεν." Τὸν ζυγὸν δηλονότι. "Δώσει τῷ παίοντι." Κατὰ τὸν εἰρηκότα· Ἐάν τις ῥαπίση εἰς τὴν δεξιάν, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. Πρὸς δὲ διάνοιαν, τῷ κατὰ Θεοῦ ἐλεγμῷ. "Χορτασθήσεται." Ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἵνα μὴ ἐν τῷ μέλλοντι. "Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη." Οὐκ αὐτὸς, φησὶν, ἁμαρτήσαι παρεσκεύασεν τὸν Ἀδάμ, καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ· οὐ γὰρ ἁμαρτίαν ὁ Θεὸς ἐνομοθέτησεν, ἀλλὰ προαιρετικῶς τὴν τροπὴν ὑπεμείναμεν. "Τοῦ ταπεινῶσαι." Ὁ λόγος τοῦ ἄνω ἔχεται· ὅτι ὁ Θεὸς ἀπεφίνατο [ἴσ. οὐκ ἀπεφ.] ταπεινωθῆναι ὑπὸ τοὺς πόδας τὸν ἐναντίον [ἴσ. τοῦ ἐναντίου]. Τοὺς δὲ δεσμίους τῆς γῆς, τουτέστιν τοὺς ταῖς σειραῖς τῶν ἑαυτῶν ἁμαρτιῶν δεδεμένους. "Τοῦ ἐκκλῖναι κρίσιν." Τοῦ τρέψαι τὸ κριτικὸν εἰς τὸ ἐναντιοῦσθαι τῷ Ὑψίστῳ. "Καταδικάσαι." Ὁ Θεὸς, φησὶν, οὐ προσέταξεν, ὥστε κατακρίνεσθαι ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐν τῷ δικάζεσθαι πρὸς αὐτόν. "Τίς οὕτως εἶπε;" Ὁ τῆς παρακοῆς τρόπος, καὶ ὁ τῆς ἀπάτης σπορεύς. "Ἐκ στόματος." Ἀλλὰ μόνον τὸ ἀγαθόν. "Εἰ γογγύσει ἄνθρωπος." Μηδεὶς, φησὶ, μεμφέσθω ὡς αἴτιον ἁμαρτίας τὸν Θεὸν, διότι προαιρετικῶς ὁ ἄνθρωπος ἁμαρτῶν, δύναται καὶ μετανοῆσαι· καὶ μάταιαι αἱ προφάσεις. "Ἐξηρευνήθη." Ἀλάθητος γὰρ ὁ Κριτής. "Ἐπὶ χειρῶν ἡμῶν." Τουτέστιν, ἐκ τῶν γηϊνῶν τὰς ψυχὰς ἀνακουφίσαντες, προσενέγκωμεν Θεῷ· ὥσπερ τινὰ προσφορὰν διὰ τῶν πράξεων τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς προσενεγκόντες. "Ἡμαρτήσαμεν." Ἐπειδὴ παρεπικράναμεν, οὐχ ἰλάσθης, ἀντὶ τοῦ, Δίκαια πεπόνθαμεν. "Ἐπεσκέπασας." Κατεκάλυψας, φησὶν, ὥσπερ τὰ νέφη, τοῦ μὴ διελθεῖν πρὸς σὲ τὴν προσευχήν. "Καμύσαι με." Ἡ ἀποστροφή, φησὶ, τοῦ προσώπου σου ἀπουσίαν φωτός μοι εἰργάσατο, καὶ ὥσπερ τοῖς καμμύουσιν σκότος μοι ἐπεγένετο. "Ἐθηκας ἡμᾶς ἐν μέσῳ τῶν λαῶν." Αἰσθητῶν, ἢ νοητῶν, διὰ τὴν ἐξ ἁμαρτιῶν

προδοσίαν. "Διήνοιξαν ἐφ' ἡμᾶς." Λοιδοδοῦντες, ἢ καταπιεῖν ζητοῦντες. "Φόβος καὶ θάμβος." Ἐκ τῶν ποικίλων ἐπαγωγῶν. "Ἐπαρσις καὶ συντριβή." Ἡ δι' ἔπαρσιν, φησὶν, καὶ ἀλαζωνείαν συνετρίβημεν, ἢ ὅτι ἐπαιρόμενοι καθ' ἡμῶν οἱ ἐχθροὶ συνέτριψαν ἡμᾶς. 93.749 "Ὁ ὀφθαλμὸς μου κατεπόθη." Περιέλαβεν [ῥηιδετυρ δεεσσε ῥοχ, σκότος], φησὶν, τὸ ὀρατικὸν μου. Καὶ ὀδύρομαι ζητῶν ἔκνηψιν. "Ὁ ὀφθαλμὸς μου." Λεπτομερῶς, φησὶν, ἔξει, καὶ διερευνᾶται [ἴσ. βλέψει καὶ διερευνήσεται] τὸ ὀρατικὸν τῆς ψυχῆς τὰ παραπτώματα ὑπὲρ τὰς διὰ τῶν πράξεων θεραπείας· θυγατέρας γὰρ πόλεως, τὰς πράξεις τῆς πολιτείας φησί. "Θηρεύοντες." Κατὰ τυραννίδα, οὐδὲν προαδικηθέντες. "Ἐθανάτωσαν." Οἱ μὲν οὖν Ἰουδαῖοι τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀποτεινάντες, οἱ δὲ δαίμονες τὴν ψυχὴν ἐν τῇ καταχθονίῳ αὐτῶν βουλή. "Καὶ ἐπέθηκαν." Ἰουδαῖοι μὲν, ἵνα τὸ μνημεῖον σκεπάσωσιν, οἱ δὲ δαίμονες κατὰ τῆς ψυχῆς τὸ τῶν ἀμαρτιῶν βάρος, καταφρονεῖν ἀναπειθόντες τῶν κρειπτόνων. "ὑπερχύθη ὕδωρ." Κατὰ μὲν τοῦ Κυρίου αἱ διαφοροὶ θλίψεις, κατὰ δὲ τῆς ψυχῆς, οἱ κλύδωνες τῆς ἀμαρτίας. "Εἶπα· Ἀπῶσμαι." Ὁ μὲν Κύριος διὰ τὸ πάθος ἄνθρωπος γεγωνὶς ἀνθρωπίνως φθέγγεται κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς· Ἐγενήθη ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος. Ἡ δὲ τοῦ ἀμαρτωλοῦ ψυχὴ, διὰ τὴν ἀμαρτίαν τοῦτι λέγει. "Ἐπεκαλεσάμην." Ὅθεν με ἔκβαλον. "Μὴ κρύψῃς τὰ ὦτα." Ὅμοιον τό· Κλίνον τὸ οὖς σου εἰς τὴν δέησίν μου. "Εἰς τὴν βοήθειάν μου." Ὁ μὲν Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ προλέγει· ὁ δὲ μετανοῶν ταῦτά φησιν διὰ τὸ κατὰ φύσιν πανταχοῦ παρεῖναι τὸν Θεόν. "Ἐδίκασας, Κύριε." Ἐκ μὲν προσώπου Χριστοῦ, ὅτι ἀξίας τῶν εἰς αὐτὸν πλημμεληθέντων οἱ Ἰουδαῖοι τὰς δίκας ἔτισαν, παραδοθέντες Ῥωμαίοις. Ἐκ δὲ προσώπου τῶν σωθέντων διὰ Χριστοῦ, διὰ τὴν ἀνάστασιν, ὅτι τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου κατέκρινεν. "Ἐλυτρώσω." Ἐκ μὲν προσώπου Χριστοῦ διὰ τὴν ἀνάστασιν. Ὁ δὲ σωζόμενος, φησὶν, πρὸς αὐτὸν, ὅτι Ἐλυτρώσω με, καταξιώσας τὰ ὀφειλήματά μου διὰ σαυτοῦ ἀποτίσαι. "Ἴδες, Κύριε, τὰς ταραχάς μου." Ἄς ὁ Κύριος ὑπέμεινεν ἐκ τῶν Ἰουδαίων, ἢ καὶ ἄς ἡ ψυχὴ ἐκ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν. "Ἦκουσα." Προφητικῶς ἀναφέρεται τὰ προκείμενα εἰς πρόσωπον Κυρίου περὶ ὧν πέπονθεν ὑπὸ Ἰουδαίων· λέγονται δὲ καὶ ἐκ προσώπου τῆς ψυχῆς ἐντυγχανούσης αὐτῷ τῷ Πατρὶ κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν. "Καθέδραν αὐτῶν." Ὅτι μὲν ποτε ὑποκρίνονται εἰρηνεύειν φυσίωσιν, ἢ καὶ ἀμέλειαν τῇ ψυχῇ ὑποβάλλοντες, ὡς εἰς ἀπάθειαν ἐλθούσῃ, αἰφνίδιον δὲ αὐτῇ ἐπανίστανται. "Ἐπίβλεψον." Ἄντι τοῦ, ἐπὶ τὸν σκοπὸν αὐτῶν· ὁ γὰρ ἐὰν ποιήσωσιν, εἰς ἀπώλειαν ψυχῆς ποιούσιν. 93.752 "Ἀποδώσεις αὐτοῖς ὑπερασπισμὸν καρδίας μου μόχθον." Ἐμοῦ, φησὶν, τῆς καρδίας ὑπερασπίζων, τοῖς ἐχθροῖς ἀποδώσεις μόχθον. Σὺ αὐτὸς καταδιώξεις ἐν ὀργῇ· οὐδενὸς γὰρ ἄλλου τοὺς ἀλιτηρίους δαίμονας καταδιώξαι καὶ τροπώσασθαι, ἢ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. {1ΚΕΦΑΛ. Δ'}.1 "Χρυσίον." Ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία. "Ἀλλοιωθήσεται." Ὁ νόμος ὁ Μωσαϊκός, ἀγαθὸς δὲ, ὅτι θεόπνευστος μόνος αὐτοῖς, καίτοι πολλῶν ὄντων παρ' ἀνθρώποις νόμων. "Ἐξεχύθησαν λίθοι." Χυδαῖοι ἐγένοντο ἕκαστος ἐπὶ τῇ προθέσει τῆς πολιτείας τῇ προκειμένῃ. Καταβοὴν δὲ ἔχει ὁ λόγος, καὶ κατὰ τῶν ταῦτα ἐνεργούντων δαιμόνων. "Οἱ ἐπηρμένοι ἐν χρυσίῳ." Ἐξ εἰκόνας τῶν σταθμιζομένων ἐν ζυγῷ τὸν λόγον εἴληφεν. Οἱ ἀντισταθμιζόμενοι, φησὶν. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἐπηρμένοι τῷ χρυσῷ, τουτέστι παντὶ τιμίῳ· πῶς ἐγένοντο σκευὴ εὐθρυπτα, ὑπὸ τῆς προσβολῆς τῆς ἀμαρτίας συντριβόμενα; ἢ ἀπὸ τοῦ μὴ ἐμμένειν, τοῖς κρείττοσι δηλονότι. "Μαστούς." Τὰ ἰοβόλα δόγματα, ἢ παρεξηγήματα. "Σκύμνοι αὐτῶν." Τοὺς αὐτοῖς πειθομένους. "Θυγατέρας λαοῦ μου." Αἱ τὰ φθοροποιὰ αὐτῶν μαθήματα παραδεξάμεναι ψυχαί. Ὑπὸ ἀβοηθησίας ἀγρευθεῖσαι. "Οἱ ἐσθιοντες τὰς τρυφάς." Τὰς ἐκ τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς πνευματικῆς. "Ἦφανίσθησαν." Ἠλλοιώθησαν ἐν ταῖς προθέσεσιν. Ἡ καὶ οὕτως· Ἐναρξάμενοι πνευματικῶς, σαρκὶ ἐπιτελοῦνται. Τὸ μὲν γὰρ ἀρετῆς ἄρξασθαι,

πολλῶν· τὸ δὲ ἐπιτελέσαι, ὀλίγων. "Οἱ τιθηνοῦμενοι ἐπὶ κόκκων." Ἡ ἐπὶ τῶν ἀνθηρῶν ἀρετῶν, ἢ ἐπὶ κοκκίνων, τουτέστιν ἐπὶ τῶν τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ τρόπων. "Περιεβάλλοντο." Ἀπώσαμενοι τὸ βασιλικὸν ἔνδυμα, ὃ σημαίνεται διὰ τοῦ κόκκου, ταῖς ἑαυτῶν ἀμαρτίαις συνεφρύγησαν, τὸν ἐσπλωμένον τῆς σαρκὸς χιτῶνα ἐνδυσάμενοι. "Καὶ ἐμεγαλύνθη." Συγκρίνει τὴν Ἱερουσαλήμ τοῖς Σοδόμοις, καὶ δείκνυσιν αὐτὴν μείζονα ἡμαρτηκυῖαν διὰ τὴν τοῦ Κυρίου σφαγὴν. Καὶ προλέγει τὴν αὐτῆς κατάπτωσιν [ἴσ. καταστροφὴν]. "Ὡσπερ σπουδῆ." Καὶ γὰρ ἡ Σοδόμων γῆ ἀπότομον καὶ ὀξεῖαν ἔσχε τὴν καταστροφὴν. "Καὶ οὐκ ἐπόνεσαν." Ἐντὶ τοῦ, οὐκ ἀπέκαμον κακοποιούντες· καὶ ταῦτα τοῦ Θεοῦ ἀνεξικακοῦντος, [ὅς τὸν ὄμ.] τὸν ὁμοίως ἐκείνοις ἀμαρτάνοντα ὁμοίως [ἠιδετυρ λεγενδ., οὐχ ὁμοίως] τιμωρεῖται. "Ἐκαθαρίωθησαν Ναζηραῖοι." Ναζηραῖοι παρὰ τῷ νόμῳ οἱ ἐκ μήτρας ἀφορισθέντες Θεῶ· φησὶν οὖν τοὺς ἀμετόχους κακίας. "ὑπὲρ γάλα." Ἐντὶ τοῦ, οὐ διεχύθησαν, ἀλλ' ἐπάγησαν ἐν τῇ ἀρετῇ. 93.753 "ὑπὲρ λίθου." Τίμιος, φησὶν, καὶ ἄφθαρτος ἡ ἐκλογὴ αὐτῶν. "Ἐσκότασεν." Τῶν ἐν ὑποκρίσει τὴν ἀρετὴν ἐχόντων. "Οὐκ ἐπεγνώσθησαν." Ἐβδελύχθησαν ἐν ταῖς πορείαις αὐτῶν. "Ἐπάγη δέρμα." Διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὴν ἰκμάδα τοῦ πνεύματος· ταῦτα δὲ συνέβη καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις ἐκ τῆς κακοπαθείας. "Ἐξηράνθησαν." Ἐκκοπέντες ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ μαρανθέντες. "Καλοὶ ἦσαν." Καλλίονες, φησὶν, ἦσαν οἱ μὴδ' ὅλως ἐπεγνωκότες τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὸ θάνατον ὄντες, ἢ οἱ ἐπεγνωκότες μὲν, στερηθέντες δὲ τῆς ἀληθοῦς τροφῆς, ἢ ἔστιν ὁ λόγος τῆς ὀρθοδοξίας. "Ἐπορεύθησαν ἐκκεκεντημένοι ἀπὸ γεννημάτων ἀργῶν." Ἀπὸ πράξεων κοσμικῶν. Ἄγρὸς γὰρ πολλαχοῦ ὁ κόσμος θεωρεῖται. "Χεῖρες γυναικῶν." Πρὸς μὲν ἱστορίαν, μία τούτων ἦν Μαρία τις, ἣτις ὑπὸ τῆς βίας τῶν στασιαστῶν πιεζομένη, αἰεὶ τὸ ποριζόμενον ἀρπαζόντων, καὶ τοῦ λιμοῦ τοῦ ἰδίου τέκνου τὰς σάρκας ἔφαγεν. Πρὸς δὲ θεωρίαν, αἱ τῶν Ἐκκλησιῶν δοκοῦσαι εἶναι χεῖρες, οἱ ψευδοπροφήται, καὶ ψευδοδιδάσκαλοι, οὓς τῇ πίστει ἐγέννησαν, συνέσχον ἐν πειρασμοῖς, καὶ ἴσως ἀργυρίου χάριν, ἢ τινος ἐτέρου τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐθανάτωσαν. "Ἐγενήθησαν." Οἱ θεοκάπηλοι δι' οἰκεῖον κέρδος κατεσθίειν λέγονται τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς· Οἱ κατεσθίοντες, τὸν λαόν μου ἐν βρώσει ἄρτου. "Ἐν τῷ συντρίμματι." Διὰ τὰς πολλὰς ἀμαρτίας ὑπὸ τοιούτοις ἡγουμένοις συγχωρουμένου γενέσθαι τοῦ λαοῦ. "Καὶ κατέφαγε τὰ θεμέλια αὐτῆς." Τὸ ἔδραϊον, τὴν στάσιν τῆς ψυχῆς· ταῦτα δὲ καθ' ἱστορίας συνέβη. "Οὐκ ἐπίστευσαν." Οἱ κατ' ἐξοχὴν ἐν ἀρετῇ, τὸ βασιλεῖον ἱεράτευμα. "Πάντες οἱ κατοικοῦντες." Ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ παντὸς σκεπομένη πληθὺς· ἢ γὰρ ἕτερα ἔρημος. "Ὅτι εἰσελεύσεται." Διὰ τὸ τὸν Κύριον εἰπεῖν· Πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς, ὡσπερ οὖν οὐδὲ κατίσχυσαν, εἰ καὶ πρὸς καιρὸν ταράξαι συνεχωρήθησαν. "Ἐξ ἀμαρτιῶν." Τουτέστιν, οὐκ ἐξ ἀσθενείας τοῦ μυστηρίου, ἀλλ' ἐξ ἀμαρτιῶν τῶν αὐτὸ ἐγκεχειρισμένων οἰκονομεῖν. "Τῶν ἐκχεόντων αἷμα." Τῇ μὲν Ἱερουσαλήμ ταῦτα συνέβη ὑπὸ Ῥωμαίων διὰ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Καθόλου δὲ φησὶ περὶ τῶν ἀνασταυρῶν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ παραδειγματιζόντων διὰ τοῦ τὴν ἅπαξ γενομένην λύτρωσιν ἀνατρέπειν διὰ κενοφωνῶν. "Ἐσαλεύθησαν." Ἐπὶ μὲν Χριστοῦ διὰ τὸν φόβον 93.756 τῶν Ἰουδαίων καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς εὐσεβεῖς παρεκινήθησαν. Ἐπὶ δὲ τοῦ καθόλου, τοῦ στηριγμοῦ, φησὶ, παρεκινήθησαν οἱ ἰσάγγελοι αὐτῆς ἐν ταῖς πορείαις αὐτῶν. "Ἐμιάνθησαν." Ὁ γὰρ μὴ δυνάμενος τῇ ἀμαρτίᾳ ἀντιστῆναι, μολύνεται ἀπ' αὐτῆς. "Ἦψαντο ἐνδυμάτων." Ὅσοι, φησὶν, εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε· φησὶν οὖν, ὅτι καὶ περὶ αὐτὴν τὴν πίστιν ἐκινδύνευσαν. "Ἀπόστητε." Παραινεῖσθε ἀλλήλοις ἀποστῆναι ἀπὸ τῶν ἀκαθάρτων. Τὸ γὰρ, Καλέσατε αὐτοὺς, ἀντὶ τοῦ, ἕκαστος τὸν πλησίον νουθετήσατε. "Ὅτι ἀνήφθησαν." Ὅτι ὑποχείριοι τῇ ὀργῇ γεγόνασιν. "Εἶπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν." Εἶπατε, φησὶν, αὐτοῖς· Μὴ προστεθῆτε τοῦ παροικεῖν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἀντὶ τοῦ, Μὴ συναναμίγνυσθε τοῖς ἄλλοτριῖς.

"Πρόσωπον Κυρίου." Αὕτη ἡ μερὶς, καὶ ὁ κληρὸς τῶν ἀξίων τοῦ Θεοῦ, τὸ παρίστασθαι διηνεκῶς ἐνώπιον αὐτοῦ. Οὐκ ἐπιβλέπει οὖν τοῖς μὴ ἄξια τῆς θεωρίας αὐτοῦ φρονοῦσιν, ἢ καὶ διαπραττομένοις. "Πρόσωπον ἱερέων." Ἐναντὶ τοῦ, οὐκ ἠδέσθησαν. "Πρεσβύτας οὐκ ἠλέησαν." Τοὺς πεπαλαιωμένους ἐν ἀρετῇ οὐκ ἠλέησαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς παρέτρεψαν οἱ αἵρεσιάρχαι, καὶ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί. "Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν." Πρὸς μὲν ῥητὸν οἱ ἐν τῇ πολιορκίᾳ φασὶν, ὅτι Ζώντων ἡμῶν ὑπὸ τοῦ λιμοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν ἐδαπανήθησαν. Πρὸς δὲ διάνοιαν· Καίτοιγε, φησὶν, ζωῆς πειραθέντες, ὑπὸ σκότους συνεχύθημεν. Φασὶ δὲ ταῦτα οἱ μετὰ τὴν γνῶσιν ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν γεγονότες. "Εἰς τὴν βοήθειαν." Οἱ μὲν ἐν τῇ πολιορκίᾳ, ὅτι ματαίως ἤλπισαν ἀντισχεῖν πρὸς Ῥωμαίους· οἱ δὲ τῇ ἀμαρτίᾳ, ὅτι καταλιπόντες, φησὶν, τὴν πεποιθήσιν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ἑαυτῶν βοήθειαν ματαίως ἐσκόπησαν. "Ἀπεσκοπεύσαμεν." Εἰς τὴν ἀνθρωπίνην βοήθειαν ἀποβλέψαντες ἐφρυαξάμεθα. "Ἐθηρεύσαμεν." Πρὸς μὲν ἱστορίαν, ὅτι ἐν τῇ πολιορκίᾳ οὐ συνεχώρουν τὰ βρέφη ἐξίεναι εἰς τὰς ἀγοράς· πρὸς δὲ διάνοιαν, λεπτὰ, φησὶ, τῶν λογισμῶν ἡμῶν ἐστερήσαμεν τοῦ μὴ ὀρμαῖς τῶν ἡδονῶν ταῖς πλατεῖαις ἄγεσθαι· δῆλον οὖν, ὅτι κἂν παντοίως ἑαυτοὺς τηρήσωμεν, καὶ μὴ εἰς Θεὸν ἐλπίσωμεν, αἰχμάλωτοι ἀγόμεθα. "Ἠγγικεν ὁ καιρὸς." Ἐκ τῶν ἀγίων ὁ λόγος, οἰκειουμένων τὰ τῶν δι' ἀμαρτίας πασχόντων. "Οἱ διώκοντες ἡμᾶς." Πρὸς μὲν ἱστορίαν, Βαβυλώνιοι καὶ Ῥωμαῖοι· πρὸς δὲ διάνοιαν, δαίμονες· Οὐ γὰρ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα. 93.757 "Ἐπὶ τῶν ὀρέων." Πρὸς μὲν ῥητὸν, ὅτι καὶ τοὺς ἐν τοῖς ὄρεσι φεύγοντας καταλαμβάνοντες οἱ πολέμιοι ἔφθειρον· πρὸς δὲ διάνοιαν, Ἐπὶ τῶν ὑπερόγκων, φησὶ, πράξεων ἐξεκαύθησαν. "Ἐν ἐρήμῳ." Ἐν ἀπανθρώποις τρόποις. "Πνεῦμα προσώπου." Ἐναντὶ τοῦ, Αὐτὸς ἡ ζωὴ ἡμῶν· αὐτὸς ἡ ψυχὴ ἡμῶν." "Συνελήφθη." Διὰ γὰρ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν παρεδόθη. "Οὐ εἶπαμεν." Ὡς ὠμολογήσαμεν, ὡς ὑπ' αὐτοῦ σκεπόμενοι φυλαχθησόμεθα ἀπὸ τῶν ἐναντίων. "Χαῖρε καὶ εὐφραίνου." Ἡ Ἰδουμαία αἰεὶ ἐπὶ τῇ παλαιότητι τῆς ἀμαρτίας λαμβάνεται. "Καίγε ἐπὶ σὲ διελεύσεται τὸ ποτήριον Κυρίου." Σημαίνει τῇ παλαιότητι τῆς ἀμαρτίας ὁ προφήτης ποτήριον, τὴν διὰ τοῦ σταυροῦ ἀναίρεσιν. Ὡστε κατὰ τὴν μέθην, καὶ πτώσιν, καὶ περισσῶς ἐκτείνεσθαι αὐτῆς εἰσάπαξ τὴν ἀπώλειαν. Τὸ γὰρ ἀποχεεῖς, τὸ εἰς αἰῶνα ἐκτείνεσθαι αὐτῆς τὴν ἀπώλειαν σημαίνει. Ὅτε καὶ ὁ ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. "Ἐξέλιπεν ἡ ἀνομία σου." Διὰ τοῦ κατὰ σάρκα θανάτου Κυρίου. "Οὐ προσθήσει." Τοῦτο τῇ ἱστορίᾳ οὐχ ἀρμόζει· μετὰ γὰρ Βαβυλωνίους πάλιν ἀπωκίσθησαν ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ μέχρι νῦν ἐν ἀποικίᾳ εἰσὶ. Νοήσεις οὖν, ὅτι ὁ μὲν νόμος ἔσχε διαδοχὴν, ἡ δὲ χάρις ἀτελεύτητος. "Ἐπεσκέψατο ἀνομίας σου." Ἡ ἐν τῇ παλαιότητι τῆς ἀμαρτίας πάλαι πεφυρμένη, καὶ τῷ ὀνόματι αὐτῆς κεκλημένη. {1ΚΕΦ. Ε'}.¹ "Κληρονομία ἡμῶν." Μετὰ τὴν ἱστορίαν οὕτω νόει· Ἡ κατὰ φύσιν ἐλευθερία ὑποχείριος γέγονε τῇ ἀμαρτίᾳ διὰ τὴν παρακοὴν τὴν ἐκ προαιρέσεως "Οἱ οἴκοι ἡμῶν." Ἡ τῶν δικαιοματῶν διανομή. Συλᾶται γὰρ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ὁ ὑπήκοος αὐτῷ. "Ὀρφανοὶ ἐγενήθημεν." Ὁ λόγος τῆς διδασκαλίας. "Μητέρες ἡμῶν." Αἱ ἐκκλησίαι οὐ χῆραι, ἀλλ' ὡς χῆραι διὰ τὴν πρόσκαιρον θλίψιν. "Ἐδωρ ἡμῶν." Τὴν γὰρ δωρεὰν τὴν κεχαρισμένην παρὰ τοῦ Θεοῦ πράσει ὑπέβαλεν ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἀμαρτίας. "Ἐύλα ἡμῶν." Ὅτε τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐκληρονόμησαν υἱοὶ Ἰσραὴλ, τοῖς βασιλεῦσι τῶν ἐθνῶν ξύλα ἐπιτιθέντες μεμηχανημένα ἐπὶ τὸν τράχηλον, ἐπ' αὐτῶν πατοῦντες ἀνήρουν αὐτοῦς. Ἄ οὖν ἐποιήσαμεν τοῖς ἐχθροῖς ὑπὸ σοῦ βοηθούμενοι, ταῦτα πεπόνθαμεν παροραθέντες. Πρὸς δὲ διάνοιαν οὕτω νοήσεις· Ὁ ἄπρατος, φησὶ, ζυγὸς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, μετὰ καταλλαγῆς χρημάτων ἀποδίδεται. "Ἐδιώχθημεν." Ἐν γὰρ τῷ τὸν ζυγὸν ἀθέσμως καταφρονηθῆναι, καὶ ἡ ἀνάπαυσις ἄπεισιν, καὶ λοιπὸν ἐφίσταται ὁ διωγμὸς τῆς ἀμαρτίας. 93.760 "Αἴγυπτος ἔδωκε." Ῥωμαίων πολιορκούντων τὴν Ἱερουσαλήμ Ἀσσύριοι μὲν τροφὰς ἔπεμπον τῷ

στρατοπέδω, Αἰγύπτιοι δὲ συμπολεμοῦντες ἀνηλεῶς ἀνήρουν τοὺς Ἰουδαίους. Πρὸς δὲ διάνοιαν οὕτω νοήσεις· Αἴγυπτος εἰς ὑπόθεσιν παροικίας λαμβάνεται, Ἀσσύριοι δὲ, αἰχμαλωσίας. Δύναται οὖν ἢ μὲν παροικία ἐπὶ τῇ ματαιότητι τοῦ αἰῶνος τούτου ἐκλαμβάνεσθαι, ὁ δὲ Ἀσοῦρ ἐπὶ τῇ ἐξεργασία τῶν χειρόνων. "Οἱ πατέρες ἡμῶν." Ὑμεῖς γάρ, φησὶν ὁ Κύριος, υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας, καὶ ὑμεῖς οὖν πληρώσατε τὸ μέρος τῶν πατέρων ὑμῶν. Κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν, οἱ προλαβόντες τρόπον εἰσὶ γὰρ προλήψεις ἀμαρτημάτων, ὧν ἡ μνήμη μετὰ τὸ παρελθεῖν αὐτὰς παρεκτείνεται βασανίζουσα τὴν συνείδησιν. "Δοῦλοι ἐκυρίευσαν." Οἱ τρόποι δοῦλοι ὄντες προκρίνοντες τὴν ἀμαρτίαν κυριεύουσι τῆς προαιρέσεως· κατὰ φύσιν γὰρ ἢ προαίρεσις καὶ κυρία πάσης βουλής. Ἐπὶ δὲ τραπῆ εἰς ἀμαρτίαν, καὶ προκρίνη τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἐναντίον, κυριεύει αὐτῆς ἢ προκριθεῖσα ἀμαρτία μετὰ τῶν διαβουλιῶν αὐτῆς. "Λυτροῦμενος οὐκ ἔστιν." Οὐδεὶς γὰρ λυτροῦσθαι πέφυκεν, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Θεός. "Ἐν ταῖς ψυχαῖς." Πρὸς μὲν ἱστορίαν· παρακινδυνεύοντες οἱ πολιορκούμενοι, λάθρα τοῦ τείχους ἐξήεσαν, εἴπως κὰν βοτανῶν εἰς τροφήν εὐπορήσωσιν. Πρὸς δὲ διάνοιαν, τὸν ἀγῶνα τὸν μέχρι θανάτου σημαίνει τὸ ἀντικαθίστασθαι τῇ ἀμαρτίᾳ. "Ἀπὸ προσώπου ῥομφαίας." Κατὰ τὴν ἱστορίαν, ἔρημόν φησι τὰ ἔθνη τὰ πολεμήσαντα τοὺς Ἰουδαίους, πάλαι ὄντα ἔρημον. Πρὸς δὲ διάνοιαν, ἀπὸ τῆς ἀνημέρου, καὶ ἀπανθρώπου ἀμαρτίας. "Τὸ δέρμα ἡμῶν." Οἱ γὰρ τοῦ Χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασιν καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. "Συνεσπάσθησαν." Ἀπὸ σφοδροτάτου, καὶ ἐπιτεταμένου λιμοῦ, εἴτε τοῦ αἰσθητοῦ κατὰ τὴν ἱστορίαν, εἴτε τοῦ νοητοῦ κατὰ τὴν θεωρίαν. "Γυναῖκες ἐν Σιών." Πρὸς μὲν ἱστορίαν, ἀσχημόνως αὐταῖς κεχημένοι· πρὸς δὲ διάνοιαν, τῆς Ἐκκλησίας οἱ διώκται. "Ἀρχοντες ἐν χερσίν." Ἐν ταῖς χερσὶ τῶν κατὰ τῆς ἀληθείας συγγραφότων. "Πρεσβύτεροι." Τῆς γὰρ ἀληθείας παραγραφομένης, καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτῇ συνατιμάζονται. "Ἐκλεκτοί." Ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν ὀδυρόμενοι. "Καὶ νεανίσκοι." Οὕτως ἰσχυροὶ τὴν πίστιν, ὡς καὶ σταυρωθῆναι διὰ Χριστόν. "Καὶ πρεσβύται." Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν, οἱ ἐν ταῖς πύλαις τῆς Ἱερουσαλὴμ καθεζόμενοι, καὶ παραπικραίνοντες τὸν λαόν, ἐν αὐτοῖς, φησὶ, τοῖς τόποις 93.761 ἀνηρέθησαν. Εἰς δὲ τοὺς μάρτυρας ἀνάγων τὸν λόγον νοήσεις, ὅτι ἀπὸ ἐξόδου τοῦ αἰῶνος τούτου κατέπαυσαν, τουτέστιν ἐτελειώθησαν. "Ἐπεσεν ὁ στέφανος." Ἰουδαῖοι μὲν τοῦτό φασιν διὰ τὸν νόμον, οἱ δὲ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοὺς διασύροντας τοῦ σταυροῦ τὸ μυστήριον. "Περὶ τούτου ἐσκότασαν." Σκότος γὰρ ἡμῖν ἐξ ἀθυμίας ἢ τῆς χώρας ἐρημία παρείχετο, πλεονασάντων ἐν αὐτῇ τῶν φιληδονούντων ἐρημιά θηρίων· ἀλλ' οὐ σοῦ γέγονεν ἔρημος, τοῦ πανταχοῦ παρόντος καὶ ἐποπτεύοντος. "Ἀλώπεκες." Οἱ ἐν πανουργίᾳ πικρότατοι ἐτερόδοξοι. "Σὺ δὲ, Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα." Ἦγουν, ἀνάκτησαι ἡμᾶς ποτε ὡς αἴδιος. "Ἴνα τί εἰς νίκος;" Ἴνα τί σιωπᾶς εἰς τὸ νικηθῆναι ἡμᾶς; "Καταλείψει ἡμᾶς." Παρεκτείνων τὴν ἐγκατάλειψιν. "Ἐπίστρεψον ἡμᾶς." Ἐπειδὴ διὰ πλῆθος ἀμαρτιῶν ἀπορρίπτόμεθα, ἰλασμόν αἰτεῖ ὁ προφήτης, δι' οὗ ἢ ἐπιστροφή προθύμως πρὸς Κύριον γίνεται. "Καὶ ἀνακαίνισον ἡμᾶς." Καθὸ καὶ κατὰ πρόγνωσιν προώρισας τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου.